

М. В. Тарасюк,

д. е. н., професор кафедри фінансів, Київський національний торговельно-економічний університет

О. В. Малярчук,

аспірант кафедри фінансів, Київський національний торговельно-економічний університет

СУЧАСНИЙ СТАН РЕАЛІЗАЦІЇ ІННОВАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ ТА ЇЇ ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

М. Tarasyuk,

Professor of the Department of Finance of Kyiv National University of Trade and Economics

O. Maliarchuk,

graduate student of the Department of Finance, of Kyiv National University of Trade and Economics

MODERN INNOVATION POLICY IN UKRAINE: IMPLEMENTATION AND FINANCING

У статті розглянуто сучасні тенденції фінансового забезпечення в Україні розбудови економіки та суспільного життя, заснованого на знаннях, реалізації інтелектуального, людського і природного потенціалу країни. Зокрема виділено макроекономічні фактори впливу на реалізацію інноваційної політики, державні стратегічні цілі та їх фінансову підтримку в порівнянні з іноземними державами. Проаналізовано динаміку фінансування наукової та науково-технічної діяльності за джерелами. У структурі такого фінансування в Україні протягом всього періоду дослідження спостерігається підвищення питомої ваги власних коштів, інших джерел та відповідно зменшення питомої ваги коштів державного бюджету, вітчизняних та іноземних замовників, що знайшло відображення у негативній динаміці обсягів реалізованої інноваційної продукції. Визначено основні фактори, що вплинули на рейтингове місце України за індексом конкурентоспроможності наданого у звіті Всесвітнього економічного форуму.

The article discusses the current trends of financial support for Ukraine's economy and society development based on knowledge, implementation of intellectual, human and natural potential of the country. In particular, the article highlights the impact of macroeconomic factors on the implementation of innovation policy, state strategic objectives and their financial support in comparison with foreign countries. The dynamics of science financing were analyzed in dependence of their sources. In the structure of the described financing we observed the following: increase in the proportion of own funds and other sources and accordingly decrease in the share of the state budget, domestic and foreign customers. This trend reflected in the negative dynamics of the volume of innovative product sales during the whole period of study. The main factors influencing the Ukraine's rating position in the competitiveness index provided by the World Economic Forum were defined.

Ключові слова: інноваційна політика, фінансовий механізм, фінансове забезпечення, джерела фінансування, стратегія інноваційного розвитку, наукоємність ВВП, конкурентоспроможність.

Key words: innovation policy, financial mechanism, financial support, financial sources, strategy of innovation development, research intensity of GDP, competitiveness.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

В Україні функціонування національної інноваційної системи характеризується структурною деформованістю, інституційною неповнотою, неузгодженістю та незбалансованістю технологічних, економічних і соціально-ціннісних аспектів. У зв'язку з цим інноваційність України оцінюється у світі досить низько. Якщо Україна має намір інтегруватися до європейського співтовариства, забезпечити суспільний добробут європейського рівня, то запровадження інноваційної політики виглядає безальтернативним і на цей час має реальні передумови. На відміну від інших європейських країн, Україні життєвоважливо посилювати функціонування національної інноваційної системи.

Відповідальність за побудову підсистем: законодавчої, нормативної, організаційної, науково-технічної, національної інноваційної політики несе держава. Вона повинна забезпечити синергічну діяльність влади, науки та освіти, суспільства і підприємництва у процесі реалізації інноваційної політики країни.

Ще одним важливим завданням держави у процесі реалізації інноваційної політики, з огляду на досвід країн ОЕСР останніх років, виступає необхідність приділяти увагу оцінюванню ефективності інноваційної політики для формування подальших політичних перетворень.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ, В ЯКИХ ЗАПОЧАТКОВАНО РОЗВ'ЯЗАННЯ ПРОБЛЕМИ

Дослідження проблем побудови та реалізації інноваційної політики в країні відображені в наукових працях

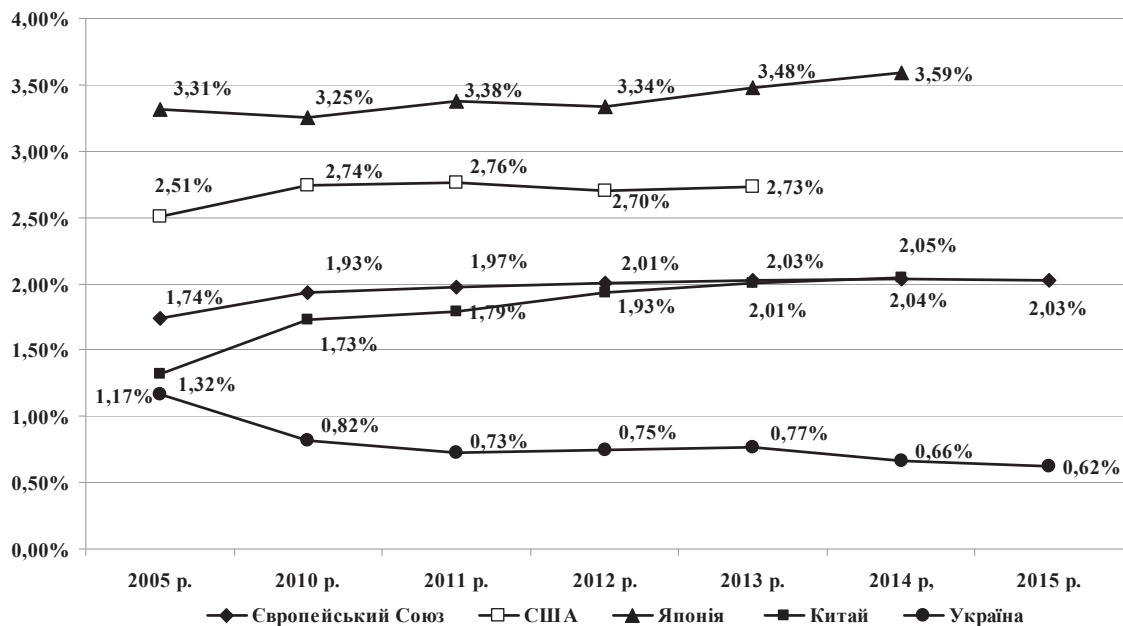

Рис. 1. Динаміка витрат на наукові дослідження і розробки відносно ВВП у провідних країнах світу та Україні, %

Джерело: складено автором на основі даних [8].

таких вчених, як: В. Геєць, Г. Андрощук, В. Александра, А. Федулова, А. Даниленко, С. Онишко, М. Крупка, З. Варналії, В. Шовкалюк, М. Єрмошенко, Т. Васильєва та інші. Зважаючи на значний внесок наукового надбання в цій сфері, динаміка глобалізаційних процесів, зміна кон'юнктури ринку потребує постійного наукового вдосконалення реалізації інноваційної політики країни.

МЕТА СТАТТІ

Метою статті є дослідження реалізації інноваційної політики в Україні на сучасному етапі. На основі аналізу, визначити недоліки та шляхи її удосконалення для забезпечення побудови конкурентоспроможної економіки інноваційного типу.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ З ПОВНИМ ОБГРУНТУВАННЯМ ОТРИМАНІХ НАУКОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

Для української держави національні інноваційні орієнтири представлені в Стратегії інноваційного розвитку України на 2010—2020 рр. Вона спрямована на утвердження в Україні інноваційної моделі соціального та економічного розвитку, створення умов для розбудови української економіки та суспільного життя, заснованих на знаннях, повинна забезпечити зростання продуктивності використання інтелектуального, людського і природного потенціалу країни, підняття рівня конкурентоспроможності національної економіки, досягнення сталого розвитку і підвищення добробуту громадян.

Інновації дозволяють підтримати і наростити конкурентоспроможність, що проявляється у послідовній інноваційній політиці, інституційному забезпеченні, високому рівні адаптивності до мінливого ринку, здатності до реалізації інноваційного потенціалу.

Ефективність реалізації інноваційного потенціалу визначає позиції країн у соціально-економічному розвитку та створює умови суперництва в науці. Наука сьогодні генерує суспільний розвиток, забезпечує конкурентоспроможність національних господарств. Наукові досягнення дозволяють вирішувати завдання інноваційної політики, інтегрують господарське життя до нових викликів та завдань, тим самим пропонуючи нові рішення забезпечують конкурентні переваги у боротьбі за першість у світовій господарській системі. А сукупність конкурентних переваг через комерціалізацію генерують додаткові фінансові потоки для національної економічної системи. Тому збільшення витрат на цю сферу забезпечує мультиплікативний ефект для економіки. Крім того, виклики суспільства та його постійно зростаючі потреби можуть бути задоволені через результати наукових досягнень.

Продуктивність наукової інфраструктури країни визначається системою фінансового забезпечення НДДКР. Чим більше економічних потоків економічна система спрямовує на дослідження і розробки відповідно більше генерується наукових результатів. Тому провідні держави світу, а також держави, котрі розвиваються, постійно проводять роботу щодо підвищення обсягів фінансування НДДКР.

Так, світові тенденції у наукоємності ВВП спрямовані до його збільшення (рис. 1). Переважна більшість провідних економічних систем генерує на наукові дослідження і розробки 2—4% ВВП, що свідчить про важливе значення наукової сфери в країні. Попри визначений необхідний рівень показника наукоємності ВВП у 2,5—3% ВВП, у Стратегії інноваційного розвитку України на 2010—2020 рр., для становлення та реалізації інноваційної моделі економічного розвитку України, спостерігаємо протилежну тенденцію, що спрямована, починаючи з 2005 р., до зменшення витрат на науку до 0,62 % ВВП України в 2015 р., що є найменшим значенням протягом 2005—2015 рр. (рис. 1).

На фоні негативних тенденцій у фінансовому забезпеченні наукової діяльності по відношенню до ВВП, значно зменшено абсолютні витрати. Відповідно до середньорічного валютного курсу гривні до євро, у 2015 р. порівняно з 2012 р. витрати на НДДКР зменшились більш ніж вдвічі та становили на 11% менше рівня 2010 р. Тоді як, більшість зарубіжних країн нарощували свої витрати на цю сферу, а зокрема Китай у 2014 р. у порівнянні з 2010 р. такі витрати подвоїв [8].

Недофінансування, розриви у фінансуванні мають вагомий вплив на результативність та ефективність наукових досліджень. Окрім того, зменшують ринкову актуальність винаходу [1, с. 533].

Це веде за собою негативні інфраструктурні зміни. Зокрема протягом 2010—2015 рр., на 35% зменшилась кількість організацій, що здійснювали наукову і науково-технічну діяльність. Більше ніж на 40% зменшилась чисельність працівників даної сфери [5]. А це відтік наукових кадрів, виховання яких займає роки, що є прямою втратою інноваційного потенціалу. Для прикладу кількість дослідників у країнах ЄС, за цей період, збільшилась більш ніж у 3 рази.

В останні роки, особливо важливою є ефективність наукових працівників у забезпеченні інноваційних досягнень, що спричинило збільшення фінансування провідними країнами залучення наукових кадрів з різних куточків світу. В Україні через дефіцит фінансування автоматично створено умови відтоку продуктивного наукового персоналу закордон.

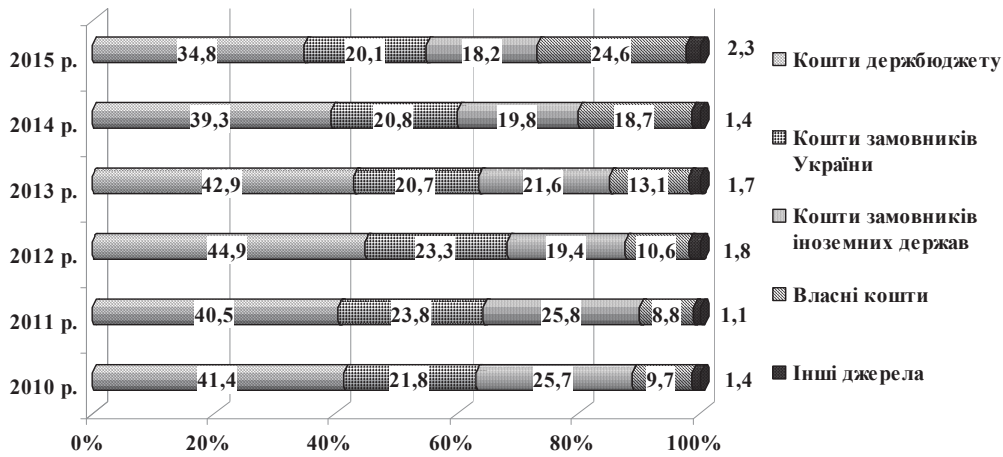

Рис. 2. Фінансування наукових досліджень і розробок в Україні за джерелами у 2010–2015 рр., %

За останні 15 років в Україні жодного бюджетного року не виконувався обов'язок держави, визначений Законом України "Про наукову і науково-технічну діяльність", щодо забезпечення бюджетного фінансування наукової та науково-технічної діяльності у розмірі не менше 1,7% ВВП. А реальна частка витрат бюджету на науку в 10 раз менша ніж витрати на діяльність органів державної влади та правоохоронних органів, тоді як, у провідних країнах світу тенденція до перевищення витрат на науку в порівнянні з витратами на діяльність органів державної влади та правоохоронних органів.

Щодо структури джерел фінансування наукової і науково-технічної діяльності в Україні протягом всього періоду спостерігається підвищення питомої ваги власних коштів та інших джерел. Варто відзначити негативну тенденцію до зменшення питомої ваги з боку держбюджету, вітчизняних та іноземних замовників. Спостерігаємо зниження зацікавленості реального сектору економіки в наукових результатах (рис 2). Причиною є несприятлива ринкова кон'юнктура та низька продуктивність наукового сектору через низький рівень розвитку наукової інфраструктури.

У промисловому секторі основними джерелами фінансування інноваційної діяльності підприємств в Україні залишаються власні кошти, кошти іноземних інвесторів, кошти держбюджету та інші джерела, не заборонені законодавством України.

Найбільшою є питома вага фінансування за рахунок власних коштів (97,2%). У 2015 р. частка фінансування із державного бюджету склала 0,4%, що значно менше, ніж у 2014 р. (у 2014 р. частка бюджетного фінансування інновацій становила 4,5%) (табл. 1).

Протягом 2010–2015 рр. спостерігається нестабільна ситуація відносно джерел фінансування інноваційної діяльності. Частка власних коштів за період з 2010 по 2011 рр., зростає із 4775,2 до 7585,6 млн грн. Починаючи з 2012 р. вона скоротилась із 7335,9 млн грн. у 2012 р. до 6540,3 млн грн. у 2014 р. Але у 2015р. обсяги власних джерел фінансування інновацій зросли більше як у двічі і досягли показника 13427,0 млн грн. (табл. 2).

За період з 2010 р. до 2013 р. обсяги державної фінансової допомоги у розвитку інноваційної діяльності стрімко зростає — з 87,0 млн грн. (2010 р.) до 244,3 млн грн. (2012 р.). У 2013 р. відбулось різке скорочення грошових надходжень аж до 24,7 млн грн. і у 2014 р.

обсяги так само різко зросли до 344,1 млн грн. У 2015 р. знову значно скоротилось державне фінансування до 55,1 млн грн.

Відносно коштів іноземних інвесторів також спостерігається нестабільність у фінансуванні. З 2011 р. обсяги іноземних інвестицій поступово зростає з 56,9 млн грн. у 2011 р. до 1253,2 млн грн. у 2013 р. Але у 2014 р. цей показник різко скоротився до 138,7 млн грн., а у 2015 р. до 58,6 млн грн. Причинами цього є відмова іноземних інвесторів вкладати кошти в інновації через соціально-економічну нестабільність країни.

В умовах скорочення фінансування інноваційної діяльності, відповідно до питома вага підприємств, що займаються інноваціями серед загальної кількості промислових підприємств України змінювалась наступним чином: з 11,5% у 2010 р. відбулося зростання до 13,6% у 2012 р. У 2012–2014 рр. кількість підприємств залишалася стабільною. У 2015 р. інноваційною діяльністю займалися 17,3% підприємств. Впровадження інновацій у 2015 р. здійснювали 15,2% інноваційно-активних промислових підприємств, даний показник є найвищим за останні 10 років. Найнижчого значення цей показник досягнув у 2005 р. — 8,2%.

Протягом 2005–2015 рр. спостерігається скорочення частки реалізованої інноваційної продукції в обсязі виготовленої промислової продукції. Як видно з рисунка 3, з 2005 р. до 2007 р. бачимо зростання частки інноваційної продукції до 6,7%, з 2008 р. спостерігається різке скорочення даного показника. Зокрема, лише 1,4 % промислової продукції у 2015 р. була інноваційною, тоді як у 2005 році цей показник був у 4,6 рази вищим.

У розвинутих країнах світу інновації є ключовим фактором соціально-економічного розвитку. За останніми дослідженнями виявлено, що у цих країнах від 50 до 95% приросту ВВП отримується за рахунок інновацій, при цьому займаються інноваційним бізнесом до 25% працездатного населення. В той час коли в Україні зростання ВВП на основі впровадження інноваційної діяльності знаходиться на рівні менше 1%. Досвід зарубіжних країн свідчить, що, якщо частка інноваційної продукції у ВВП країни становить менше 20 %, то національна продукція втрачає конкурентоспроможність. Так, середньоєвропейський показник складає 25–35%, а в Китаї він сягає 40 % [4].

Ще одним бар'єром реалізації інноваційної політики є структура економіки України. Домінують низькотехно-

Таблиця 1. Динаміка обсягів фінансування інноваційної діяльності в Україні за джерелами

Роки	Загальна сума витрат, млн грн.	У тому числі за рахунок коштів							
		власних		державного бюджету		іноземних інвесторів		інші джерела	
		млн грн.	пит. вага, %	млн грн.	пит. вага, %	млн грн.	пит. вага, %	млн грн.	пит. вага, %
2011	14333,9	7585,6	52,9	149,2	1,0	56,9	0,4	6542,2	45,6
2012	11480,6	7335,9	63,9	224,3	2,0	994,8	8,7	2925,6	25,5
2013	9562,6	6973,4	72,9	24,7	0,3	1253,2	13,1	1311,3	13,7
2014	7695,9	6540,3	85,1	344,1	4,5	138,7	1,8	672,8	8,7
2015	13813,7	13427,0	97,2	55,1	0,4	58,6	0,4	273,0	2,1

Джерело: складено автором на основі даних [4].

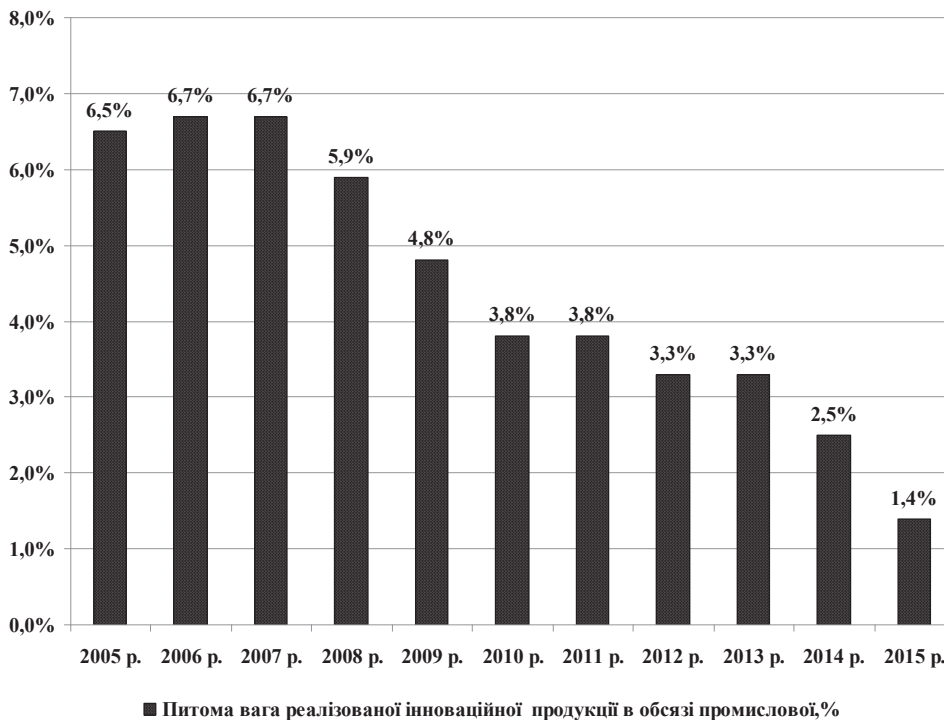

Рис. 3. Динаміка питомої ваги реалізованої інноваційної продукції в обсязі реалізованої промислової продукції, 2005—2015 рр.

Джерело: складено автором на основі даних [4].

логічні галузі виробництва, що відносяться до малонаукоємних галузей (виробництво 3-го та 4-го технологічних укладів) і в той же час ресурсоемні з низьким рівнем доданої вартості. Вони слабо реагували на відносно обмежені фінансові вливання, стримані стимули і пільги інноваційної трансформації. В умовах існуючої структури навіть при щорічному зростанні ВВП на 3—5% неможливо досягти її реального розвитку, оскільки кожна одиниця зростання ВВП потребує ще більше зростаючих для цього витрат.

У Стратегії інноваційного розвитку України на період 2010—2020 роки в умовах глобалізаційних викликів визначено, що для забезпечення інноваційної перебудови економіки та впливу інновацій на економічну систему необхідно збільшити частку технологічно високих виробництв до 35—40%, а частку наукоємної продукції до 25—30% і частку підприємств, що впроваджують інновації в 3—3,5 рази [3]. Розуміємо, що для досягнення вищезазначених показників, необхідне зростання витрат, тому зростає важливість ефективності функціонування фінан-

сового механізму у становленні інноваційного типу економіки України.

З іншого боку, природні багатства України є одними з найбільших у світі. Визначивши інноваційний шлях розвитку національного господарства, гостро стоїть необхідність раціонального їх використання в національній економіці. За наявного природно-ресурсного потенціалу створивши умови інвестиційної підтримки інноваційної діяльності науковий прогрес та його комерціалізація можуть мати для інвесторів фінансовий мультиплікатор.

Виявлені тенденції, фактори розвитку, ефективність реалізації затверджених стратегічних планів, дозволили дійти висновку, що пройшовши половину часового періоду, починаючи з 2010 року, ефективність реалізації Стратегії на 2010—2020 рр. була дуже низькою. В Україні параметри науково-технологічного розвитку залишаються за межами граничних інтервалів, не забезпечено побудови інноваційно-інвестиційної моделі її соціально-економічного розвитку, на основі випереджальних технологій та високотехнологічних галузей [3]. На жаль зали-

шається низькою ефективність використання інтелектуального потенціалу, нееквівалентний зовнішньоекономічний обмін, українська держава є постачальником природної сировини і робочої сили для транснаціональних компаній та розвинених країн, які концентрують глобальний інтелектуальний потенціал. Через що, побудова конкурентоспроможної національної економіки, досягнення її стабільного розвитку, заснованого на знаннях і підвищення добробуту суспільства залишилися нереалізованими.

Так, згідно з дослідженням рівня конкурентоспроможності національних економік, що здійснюються в межах Всесвітнього економічного форуму, Україна починаючи з 1997 року, належала до країн групи із факторно-керованою економікою. Тільки 2011—2012 рр. вона ввійшла в перехідну стадію та в 2012—2013 рр. перейшла до групи країн з економіками керованими ефективністю [7].

За даними Європейського інноваційного табло, що відображає систему показників науково-технічної та

Таблиця 2. Місце України в Рейтингу Всесвітнього економічного форуму у 2013—2016 рр.

Показники	Рейтинг країни за рівнем конкурентоспроможності				
	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.
Загальний індекс	73	84	76	79	85
Основні показники (40%)	79	91	87	101	102
1) інституційне середовище	132	137	130	130	129
2) інфраструктура	65	68	68	69	75
3) макроекономічне середовище	90	107	105	134	128
4) здоров'я і початкова освіта	62	62	43	45	54
Фактори підвищення ефективності (50%)	65	71	67	65	74
5) вища освіта і підготовка	47	43	40	34	33
6) ефективність товарного ринку	117	124	112	106	108
7) ефективність ринку праці	62	84	80	56	73
8) розвиток фінансового ринку	114	117	107	121	130
9) технологічна підготовка	81	94	85	86	85
10) ринкова потужність	38	38	38	45	47
Інновації та фактори розвитку (10%)	79	95	92	72	73
11) розвиток ринку	91	97	99	91	98
12) інновації	71	93	81	54	52
Кількість країн дослідження	144	148	144	140	138

Джерело: складено автором на основі даних [7].

Таблиця 3. Місце України в рейтингу Всесвітнього економічного форуму за інноваційним розвитком 2010–2016 рр.

Показник	Місце України в рейтингу Всесвітнього економічного форуму						
	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.
Інноваційний розвиток	63	74	71	93	92	72	52
<i>Інноваційний потенціал</i>	37	42	58	100	82	52	49
Якість діяльності науково-дослідних установ	68	72	64	69	67	43	50
Витрати бізнесу на НДДКР	69	75	104	112	66	54	68
Дослідницька співпраця між університетами та промисловістю	72	70	69	77	74	74	57
Державна підтримка передових технологій	112	112	97	118	123	98	82
Наявність вчених та інженерів	53	51	25	46	48	29	29
Кількість виданих за рік патентів на 1 млн чоловік	64	71	51	52	62	50	49
Кількість країн дослідження	139	142	144	148	144	140	138

Джерело: складено автором на основі даних [7].

інноваційної діяльності і на основі якого розраховано зведений індекс інновацій, Україна у 2014 році має статус "Інноватор, що розвивається" зі значенням зведеного індексу 0,206, випереджаючи лише Болгарію, серед країн поданих у дослідженні, і є вдвічі меншим у порівнянні з середньоєвропейським значенням [6].

Поряд із низьким рівнем інноваційного розвитку, загальний індекс конкурентоспроможності України на світовому ринку є також достатньо низьким та прослідковується спад за ключовими показниками. Проте у загальному рейтингу конкурентоспроможності Україна з 84 місця у 2012 р., піднялася до 79 у 2015 р. і вже у 2016 р. понизилась у рейтингу до 85 місця, при цьому не змінивши оцінку в 4,0 порівняно з попереднім періодом (табл. 2).

Протягом досліджуваного періоду по групі основних показників спостерігається погіршення, зокрема погіршення рейтингу макроекономічного середовища. Відбулося зниження показника у зв'язку із різким зростанням рівня інфляції до 12,1% у 2014 р., по відношенню 0,3% дефляції у 2013 р. Погіршився кредитний рейтинг країни з 32,7 пункти у початковому періоді, на 8,9 пункти, до 23,8 у 2014 році. Варто позитивно відзначити високі позиції України за показниками ємності ринку (47 місце) близько з такими країнами, як Австрія (45 місце), Фінляндія (59 місце), а також вищої, середньої та професійної освіти (33 місце) [7].

Ще одним негативним фактором, згідно з даними звіту глобальної конкурентоспроможності ВЕФ, є дефіцит Державного бюджету України за 2014 рік, що знаходиться на рівні 4,5% по відношенню до ВВП. В той час, як для збере-

ження бюджетної безпеки він не повинен перевищувати 3%. Відповідно виникає ризик його покриття за рахунок зовнішніх запозичень, обсяг яких постійно росте. За 2014 рік рівень загального державного боргу зріс до 71,2% по відношенню до ВВП, перевищивши рівень індикатора боргової безпеки у 60% ВВП. Це перемістило рейтинг країни за цим показником з 60-го місця в 2012 році на 110 місце у 2014 році.

Додатково ускладнює ситуацію, відсутність доступу до дешевих фінансових ресурсів на фінансових ринках. Тому протягом 2013–2014 рр. значно зросла вартість обслуговування державного боргу. Співвідношення платежів по обслуговуванню державного боргу до обсягу доходів Державного бюджету України у 2013 р. склало 9,3%, а в 2014 році зросло до 13,4%. В абсолютному вимірі це спричинило збільшення витрат на обслуговування з 31,7 млрд грн. до 48,0 млрд грн. відповідно, що значно зменшило можливість ефективно фінансувати інші статті витрат державного бюджету.

Поряд із зовнішніми запозиченнями у зв'язку з обслуговуванням та погашенням державного і гарантованого державою боргу в іноземній валюті та іншими факторами фінансової діяльності країни, критичного зменшення зазнали міжнародні резерви країни. Їх рівень знизився з 20,4 млрд дол. США в 2013 р. до 7,5 млрд США у 2014 р. А частка таких резервів по відношенню до валового зовнішнього боргу становила 14,37% та 5,54% відповідно. Оптимальним є досягнення значення показника 50% валового зовнішнього боргу. Критичним є співвідношення на рівні 20% та вказує на високий ступінь залежності від зовнішніх запозичень і фінансову нестабільність країни.

Таблиця 4. Динаміка розвитку фінансового ринку 2012–2016 рр.

Роки	2012 р.		2013 р.		2014 р.		2015 р.		2016 р.	
	оцінка	місце	оцінка	місце	оцінка	місце	оцінка	місце	оцінка	місце
Розвиток фінансового ринку	3,5	114	3,5	117	3,5	107	3,2	121	3,0	130
Відповідність фінансових послуг потребам ринку	3,8	113	3,8	109	3,9	102	3,9	101	3,6	112
Доступність фінансових послуг	3,5	111	3,4	126	3,5	123	3,5	123	3,0	116
Фінансування через місцевий ринок цінних паперів	2,3	129	2,4	127	2,7	108	2,6	118	2,5	127
Доступність кредитів	2,3	107	2,3	116	2,6	87	2,6	87	3,0	112
Доступність венчурного капіталу	2,2	106	2,1	120	2,3	97	2,4	102	2,1	123
Міцність банків	3,1	142	3	143	3	138	2,6	140	2,1	138
Регулювання фондових бірж	3,1	124	2,9	129	2,9	127	2,5	135	2,1	137
Індекс юридичних прав	9	11	9	12	9	11	8	17	8,0	20
Кількість країн дослідження	144		148		144		140		138	

Джерело: складено автором на основі даних [7].

Поряд із вищезазначеними несприятливими макроекономічними тенденціями, місце України у рейтингу інноваційного розвитку країн, протягом досліджуваного періоду покращилось на 43 пункти від найнижчого місця у 2013 р., з 95 місця серед 148 країн до 52 серед 138 країн у 2016 р. Так, 2013 рік, серед інших, можна відзначити найнижчими показниками інноваційного розвитку України та найбільшою кількістю країн дослідження, що певним чином у зв'язку з вищими рейтингами інших країн витіснили рейтинг України на гірше місце (4).

Порівняно високі позиції, за 2016 р., Україна займає за показниками — інноваційного потенціалу (52 місце), групою показників котрі відображають науковий потенціал: наявність вчених та інженерів (29 місце), якість діяльності науково-дослідних установ (50 місце), кількість виданих за рік патентів на 1 млн чоловік (49 місце) (табл. 3). Позитивна динаміка у рейтингу зберігається за показником державної підтримки передових технологій та показником співпраці між університетами та промисловістю, за якими Україна зайняла найкращі позиції в досліджуваному періоді. Дещо погіршився показник зацікавленості бізнесу у НДДКР.

З огляду на високі показники кількості вчених та інженерів, кількості виданих патентів, якості діяльності науково-дослідних установ, зростання інноваційного потенціалу та спаду стрімкому спаду обсягу реалізованої інноваційної продукції, можна говорити про те, що потенціал забезпечення технологічної конкурентоспроможності не використовується належним чином, наслідком чого є втрата існуючих передумов стійкого зростання.

Незважаючи на позитивне просування України в загальному рейтингу за інноваційним розвитком, абсолютні показники, за виключенням кількості виданих патентів та інноваційного потенціалу, які постійно покращувались, в останньому періоді дещо погіршилися або залишилися без змін. Дещо впали показники за інноваційним розвитком у 2016 р.

З огляду на вищезазначене, прослідковується слабкий зв'язок економічного середовища з інноваційною сферою в країні. Поряд з позитивними зрушеннями в інноваційному розвитку зберігаються негативні тенденції за групою основних показників та показниками підвищення ефективності. Така кон'юнктура створює умови для накопичення та поступового нівелювання інноваційного потенціалу, що відображається на показнику інноваційного розвитку. Очевидно, що конкурентоспроможні інновації створюються зростаючими економічними системами та надалі є генераторами їхнього зростання. Тому сьогодні перед державою в Україні стоїть надскладне і надзвичайно важливе завдання створення умов зростання конкурентоспроможності країни на інноваційній основі у міжнародному середовищі.

На нашу думку, вагоме значення у нарощенні національної конкурентоспроможності через інноваційне стимулювання відіграє ефективність фінансового ринку. Його можливість генерувати необхідні науково-виробничі результати, підтримувати їх комерціалізацію та розвиток. З огляду на дані таблиці 4, всі показники розвитку фінансового ринку України в абсолютному чи то рейтинговому значенні, за виключенням показника доступності кредитів, погіршилися.

Мало того, що відбувається постійне послаблення фінансового сектору, по деяких показниках Україна займає у глобальному рейтингу останні місця. Зокрема міцність банківського сектору показала найгірший рейтинг у світі при розрахунку індексу конкурентоспроможності країни. Невтішним є загальний рівень розвитку фінансового ринку, за яким займаємо в 2016 р., місце в останній десятці.

Погіршення фінансового клімату інноваційного розвитку в Україні можна пояснити підвищенням прояву макроекономічних, політичних, а також фінансових ризиків, що ускладнили функціонування цього сектору. Підвищили фінансову нестабільність і слабкість фінансового сектору.

Усе це свідчить про необхідність підвищення масштабу державного регулювання у сфері реалізації інноваційної моделі розвитку української економіки. Оскільки в останні роки, реальний сектор втратив зацікавленість до інноваційної діяльності та об'єктивно не забезпечує її фінансування.

Отже, непослідовність держави у реалізації пріоритетів Стратегії інноваційного розвитку України на період 2010—2020 рр., погіршення функціонування макроекономічного, політичного середовища не дозволило змістити Україну на шляху до проведення структурних змін у соціально-економічному житті країни.

Протягом більшої половини терміну впровадження стратегії, не досягнуто стало економічного зростання, заснованого на результатах науково-технічної діяльності, не забезпечено дію фінансового механізму реалізації інноваційної діяльності та стратегічної перебудови національної економіки.

Література:

1. Федулова А.І. Інноваційна політика: підручник для студ. вищ. навч. закл./ А.І. Федулова, А.А. Мазаракі, Г.О. Андрощук. — К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2012. — 604 с.

2. Інноваційна Україна — 2020: Національна доповідь / За ред. В.М. Гейця та ін. — К.: НАН України, 2015. — 336 с.

3. Стратегія інноваційного розвитку України на 2010—2020 роки в умовах глобалізаційних викликів / Автори-упорядники: Г.О. Андрощук, І.Б. Жиляєв, Б.Г. Чижевський, М.М. Шевченко. — К.: Парламентське вид-во, 2009. — 632 с.

4. Аналітична довідка Міністерства освіти та науки України "Стан розвитку науки і техніки, результати наукової, науково-технічної, інноваційної діяльності, трансферу технологій за 2015 рік" [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://mon.gov.ua>

5. Офіційний веб-сайт Державного комітету статистики України. — Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua

6. Innovation Union Scoreboard 2015 [Електронний ресурс]. — Доступний з: http://ec.europa.eu/enterprise/policies/innovation/files/ius/ius-2015_en.pdf

7. Офіційний сайт World Economic Forum The Global Competitiveness Report 2016—2017 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.weforum.org/reports/global-competitiveness-report-2016-2017>

8. Total Intramural R&D Expenditure (GERD) by Sectors of Performance [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/statistics/search_database

References:

1. Fedulova, L.I. Mazaraki, A.A. and Androshchuk, H.O. (2012), *Innovatsiyna polityka* [Innovation policy], Kyiv. nats. torh.-ekon. un-t, Kyiv, Ukraine.

2. Heyets, V.M. (2015), *Innovatsiyna Ukraina 2020. Natsional'na Dopovid'* [Innovative Ukraine 2020: National Report], NAS of Ukraine, Kyiv, Ukraine.

3. Androshchuk, H.O. Zhylyayev, I.B. Chyzhevs'kyi, V.H. and Shevchenko, M.M. (2009), *Stratehiya innovatsiynoho rozvytku Ukrainy na 2010—2020 roku v umovakh hlobalizatsiynykh vyklykiv* [The strategy of innovative development of Ukraine for 2010—2020 in conditions of global challenges], *Parlaments'ke vyd-vo*, Kyiv, Ukraine.

4. Ministry of Education and Science of Ukraine (2016), "Analytical Reference "State of science and technology, the results of scientific, technical, innovation, technology transfer", available at: <http://mon.gov.ua> (Accessed 17 Nov 2016).

5. The official site of State Statistic Service of Ukraine (2016), available at: <http://www.ukrstat.gov.ua> (Accessed 17 Nov 2016).

6. European Commission (2015), "Innovation Union Scoreboard", available at: http://ec.europa.eu/enterprise/policies/innovation/files/ius/ius-2015_en.pdf (Accessed 17 Nov 2016).

7. The official site of World Economic Forum (2017), "The Global Competitiveness Report 2016—2017", available at: <http://www.weforum.org/reports/global-competitiveness-report-2016-2017> (Accessed 17 Nov 2016).

8. Eurostat (2017), "Total Intramural R&D Expenditure (GERD) by Sectors of Performance", available at: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/statistics/search_database (Accessed 17 Nov 2016).

Стаття надійшла до редакції 20.01.2017 р.